

Bouazza's Othello echte Moor

door Coromandel Brombacher

AMSTERDAM — Hij is druk deze dagen, schrijver Hafid Bouazza. Druk en gedreven. Hij vertaalde Arabische erotische gedichten naar het Nederlands, vertaalde tegelijkertijd voor Toneelgroep Amsterdam *Othello* van Shakespeare. Hij werkt aan een roman en moet deze week zijn opera *Het monster met de twee ruggen* af hebben.

Vrijdag las hij voor op het literaire festival De Nachten in Vlaanderen. Onderweg naar het optreden viel hij al wandelend in het water. Ook nog eens. Hij had niets anders bij zich, kreeg kleding van medewerkers van zijn hotel en hield daardoor een interview gekleed in vrouwenkleding. „Voor twee nichten. Dat was wel komisch.” Gelukkig had het hotel de kleren gedroogd voor hij op moest.

Zaterdag was hij terug in Amsterdam voor de première van 'zijn' *Othello*. Het is een goed stuk geworden, naar Bouazza's maatstaven. „Wat ik op toneel zag, heeft de beelden die ik had tijdens de vertaling verdrongen. Ik moet nu wel van de tekst afkicken”, vertelt hij. „Ik heb wel meer vertaald, maar *Othello* was enerzijds zo lyrisch en anderzijds zo technisch dat ik me in een roes mee liet slepen door de taal en tegelijk met beide benen op de grond moest blijven staan, om het technische aspect niet uit het oog te verliezen.”

Toen hij halverwege was, overwoog hij zelfs te stoppen. „Ik dacht 'dat doe ik wel even'. *Othello* herlees ik elk jaar, dus ik ken de tekst. Die gaat van het begin tot het eind door als een achtbaan. Maar hou dat in je vertaling maar eens vast.” 'Misschien is het toch te hoog gegrepen', zei hij daarom aan regisseur en artistiek leider Ivó van Hove van de Toneelgroep. Niet alleen de taal was een euvel; net als bij alle verhalen van Shakespeare zit *Othello* vol lagen: van jaloezie tot sluwheid, van ellebogenwerk, en strijd geplaatst tegenover seks en liefde. Die onderdelen betrof de schrijver op zijn eigen leven. „Ik ging kijken hoe ik me verhoud tot wat er staat. Wat jaloezie is. Hoe mannen met vrouwen praten. Ik ging erover dromen. Ja echt. Pff...nou!” verzucht hij.

Hij concentreerde zich bij de vertaling voornamelijk op twee hoofdpunten: rascisme en militaire machocultuur. „*Othello* de Moor huwt de Venetiaanse Desdemona. Hij is een krijgsheer die geen kwaad ten deel valt zolang hij Venetië tegen de Turken weet te beschermen. Mi-

litaire Jago zal die Moor zijn plek wel wijzen, met als doel de positie van *Othello* in te nemen. Hij doet dat door jaloezie te kweken bij *Othello*: diens vertrouweling zou het doen met Desdemona. Als bewijs is er de zakdoek van eer. *Othello* raakt de weg kwijt, wordt verteerd door onzekerheid en wrok.

Dat wilde Bouazza ook in de taal naar voren laten komen: „Ik maakte van hem een echte Moor.” Daarom voegde hij aan zijn monologen ook poëzie toe van onder anderen de Arabische dichter Aboe Tayyib al-Moetanabbi. „Aan het begin is *Othello* lyrisch met veel bombastische teksten, maar hoe meer hij aftakelt hoe slordiger en wreder zijn taalgebruik wordt.”

Dat hij Desdemona huwt, is tegen het zere been van haar vader. 'Jij hebt haar verleid met magie en gif', zegt hij. Bouazza: „Grappig hè: Marokkanen worden nu in verband gebracht met hasj en drugs-handel. Vierhonderd jaar geleden

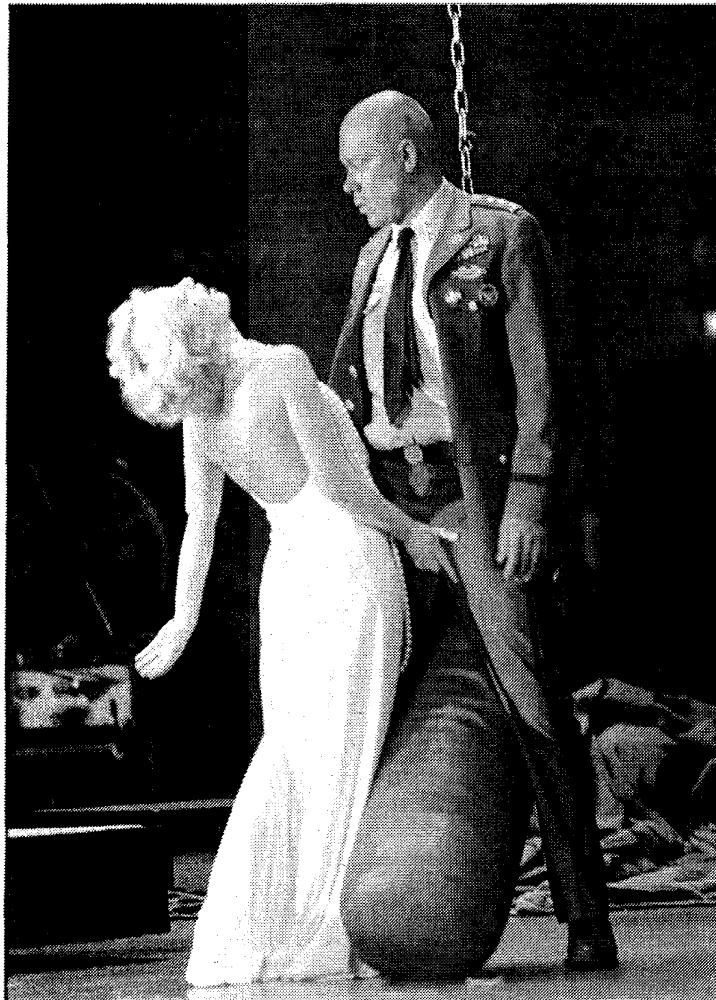
was dat niet anders. *Othello* is in die zin actueel vanwege de onmogelijkheid van culturen om samen te komen. Maar je kunt ook zeggen dat we in vierhonderd jaar weinig hebben bijgeleerd. Blijkbaar hebben we vooroordelen gewoon nodig. Waarom zijn ze anders nu nog niet uitgestorven?”

Maar wat er ook in zit: het onvermogen van mannen om met vrouwen te communiceren. Militairen in het bijzonder, vindt hij. „Desdemona en haar vriendin Amelia moeten in het militaire wereldje overleven. Je leest wel vaker dat militairen in huiselijke sfeer de greep op de werkelijkheid verliezen. Dat heeft te maken met de opleiding. Het niet mogen voelen, geen tegenspraak dulden.”

In de vertaling verwijst Bouazza wat dit betreft naar de berichtgeving dat vier Amerikaanse vrouwen door hun militaire mannen om zijn gebracht. Hij vervolgt: „*Othello* trekt liever ten strijde, dan dat hij met zijn vrouw tijd doorbrengt. Zij zegt ook niet voor niets 'mannen zijn geen goden en we moeten niet zoeken naar zulke tederheden die horen bij het bruidsbed.' Zij denkt als zij naakt in bed ligt dat ze eindelijk hun huwelijk gaan consumeren. De roos waarover hij aan het eind spreekt, vind ik een schitterende metafoer. 'Als ik deze roos pluk, kan ik haar niet meer doen bloeien', zegt hij. De roos plukken is een vrouw ontmaagden. Hij bedoelt doden. In beide gevallen vloeit er bloed. Zij is overtuigd van het eerste. Hij doet het laatste.”

Othello door Toneelgroep Amsterdam, tot en met 8 februari in de Stadsschouwburg Amsterdam in het kader van het TamTamfestival, daarna op tournee tot 29 maart.
Info: www.toneelgroepamsterdam.nl.
Othello door Hafid Bouazza, uitgeverij Prometheus, 245 pag.

Scène uit Othello door Toneelgroep Amsterdam, in de vertaling van Hafid Bouazza.

FOTO: CHRIS VAN DER BURGHT